

Макаров Марк Анатолійович,
докторант кафедри кримінального
процесу НАВС, кандидат юридичних
наук

ОСКАРЖЕННЯ СЛІДЧОМУ СУДДІ РІШЕННЯ
СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА ПРО ВІДМОВУ
В ЗАДОВОЛЕННІ КЛОПОТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ
СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У ч. 1 ст. 303 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) наведений вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені заінтересованими учасниками кримінального провадження слідчому судді під час досудового розслідування, до яких відноситься рішення про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій.

Частина 3 ст.93 КПК визначає, що сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснює збирання доказів шляхом ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій. Ініціювання ними проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань.

Згідно зі ст.220 КПК, ці клопотання слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин - надсилається їй.

У п.7 ч.1 ст.303 КПК зазначено, що постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, може бути оскаржена під час досудового

провадження особою, якій відмовлено у задоволенні клопотання, її представником, законним представником чи захисником. Право оскаржити слідчому судді цю постанову слідчого, прокурора є гарантією дотримання прав сторони захисту та потерпілого, яка здатна убезпечити від необгрунтованої відмови від задоволення клопотання [1, с. 139].

Законодавець визначив, що оскаржені можуть бути тільки постанови про відмову у проведенні тих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, які здійснюються за рішенням слідчого, прокурора.

Це переважна більшість слідчих (розшукових) дій: допит, у тому числі й одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; пред'явлення для впізнання (особи, речей, трупа); огляд (місцевості, приміщень, речей та документів, трупа, огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією); слідчий експеримент; освідування особи; проведення експертизи (ст. 224, 226, 228-230, 237-241, 243 КПК). Виключенням є обшук, огляд, слідчий експеримент у житлі чи іншому володінні особи, призначення стаціонарної судово-психіатричної експертизи. Дані слідчі (розшукові) дії проводяться на підставі рішення слідчого судді.

Що стосується негласних слідчих (розшукових) дій, то відповідно до ст. 271, 272 КПК, за рішенням прокурора проводяться тільки дві із них:

- 1) контроль за вчиненням злочину;
- 2) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. За рішенням слідчого проводиться лише одна негласна слідча (розшукова) дія, що передбачена ст. 272 КПК.

Рішення про проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій приймає тільки слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Це: аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; обстеження публічно недоступних

місць, житла чи іншого володіння особи; установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця; негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 260, 261, 263-264, 267-270, 274 КПК).

Зі змісту викладеного можна дійти висновку, що згідно з ч. 3 ст. 93 КПК, сторона захисту, потерпілий можуть ініціювати здійснення прокурором, слідчим лише двох вищевказаних негласних слідчих (розшукових) дій. Якщо ж слідчий, прокурор прийме рішення про відмову у задоволенні клопотання про їх проведення, то відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК особа, якій відмовлен у задоволенні клопотання, її представник, законний представник чи захисник мають право оскаржити його слідчому судді.

На наш погляд, таке регулювання викликає заперечення. Враховуючи вимоги законодавця щодо призначення, підстав та порядку проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій, як контроль за вчиненням злочину та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, сторону захисту, потерпілого слід позбавити права ініціювати їх проведення слідчим, прокурором. Також вважаємо, що з ч. 2 ст. 93, п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК доцільно виключити положення про оскарження постанови слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Звертає на себе увагу та обставина, що у п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК йдеться про оскарження слідчому судді лише рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Однак, - як слушно відмічається у юридичній літературі, - «докази можуть збиратися не лише слідчими, а й процесуальними діями, а право оскарження останніх у випадку їх не проведення слідчим чи прокурором на підставі п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК у сторони захисту не передбачено» [2, с. 83-84].

Дійсно, з буквального тлумачення п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК випливає, що вказані у цьому пункті учасники кримінального провадження не мають права на оскарження рішення слідчого, прокурора про відмову у задоволенні їх клопотань про проведення інших процесуальних дій, спрямованих на збирання доказів, які не є слідчими (розшуковими) діями, негласними слідчими (розшуковими) діями.

Цей недолік п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК потрібно усунути. Пропонуємо його доповнити положенням про оскарження рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення інших процесуальних дій, які здійснюються з метою збирання доказів.

Встановлений законодавцем судовий контроль за законністю прийняття слідчим рішення про відмову у задоволенні клопотання учасників кримінального провадження про проведення слідчих (розшукових) дій є суттєвою гарантією дотримання їх прав, яка здатна убезпечити від незаконної відмови від задоволення клопотання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капліна О. Кримінальне процесуальне доказування та його суб'єкти: [лекція] / О. Капліна // Право України. - 2014. - № 10. - С. 136-147.

2. Смирнов Є. Статус захисника як суб'єкта доказування у кримінальному судочинстві / Є. Смирнов // Підприємництво, господарство і право. - 2014. - №12. - С.82-85.